

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävät taiteet

Teatteri

2023

Elsa Kääriä & Melina Tolppala

JAETTU MIELI

– ohjaajaparina toimiminen vapaan kentän
teatteriproduktiossa

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Esittävät taiteet, Teatteri

2023 | 37 sivua, 1 liitesivu

Elsa Kääriä & Melina Tolppala

JAETTU MIELI

– ohjaajaparina toimiminen vapaan kentän teatteriproduktiossa

Opinnäytetyömme tutkii ohjaajaparina toimimisen edellytyksiä vapaan kentän teatteriproduktiossa. Työn tavoitteena on löytää sekä itsellemme että muille ohjaajaparina toimimisesta kiinnostuneille käytännön tason näkökulmia ja ehdotuksia jaettuun ohjaustyöhön. Taustalla on yhteinen motivaatiomme toimia ohjaajaparina vapaalla kentällä tulevaisuudessa.

Olemme haastatelleet opinnäytetyöhömme kahta teatteritaiteilijaa, Sara Koirasta ja Vilja Lehtosta, jotka ovat toimineet jo useammassa yhteisproduktiossa ohjaajaparina. Keräsimme myös vuonna 2022 julkaistusta *Taidetta kaksin – Dialoginen luominen suomalaisessa nykytaiteessa* -kirjasta ja sen taiteilijaparihaastatteluista otteita työmme tueksi. Lisäksi tekstin lävistää omakohtainen pohdintamme liittyen kokemuksiimme taiteentekijöinä.

Opinnäytetyöhön on koottu tärkeäksi koettuja asioita, joita tulisi ottaa huomioon ennen prosessia, sen aikana ja sen jälkeen. Tällaisiksi nousivat muun muassa aktiivinen kommunikaatio, sopimukset ja luottamuksen rakentaminen, jotka auttavat luomaan yhteistyöstä mahdollisimman toimivaa ja innostavaa suhteessa työryhmään, ohjaajapariin ja produktion. Reflektoimalla erilaisia keinoja raivataan tietä kohti yhteistyön jatkuvuutta myös tulevaisuudessa.

Asiasanat:

teatteri, ohjaajapari, vapaa kenttä

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Performing Arts, Theatre

2023 | 37 pages, 1 page in appendix

Elsa Kääriä & Melina Tolppala

A SHARED MIND

— working as a director pair in an independent theatre production

The purpose of our thesis is to examine the conditions for working as a director pair in independent theatre productions. Our aim is to provide practical perspectives and suggestions for shared directing work, both for ourselves and others interested in working as a director pair. Our motivation for this study comes from our shared desire to work as a director pair in the independent theatre field in the future.

We have interviewed two theatre artists, Sara Koiranen and Vilja Lehtonen, who have worked together as a director pair on several productions. To support our work, we have also collected excerpts from the book *Taidetta kaksin – Dialoginen luominen suomalaisessa nykyaikaisessa taiteessa*, which was published in 2022, and its artist pair interviews. In addition, our personal reflections as artists are woven throughout the text.

The thesis presents important factors that should be considered before, during and after the directing process. These include active communication, agreements and building trust, which help to create a functional and inspiring collaboration with the team, the director pair, and the production. Through reflection on different methods, we aim to pave the way for continued collaboration in the future.

Keywords:

theatre, director pair, independent theatre field

Sisältö

1 JOHDANTO	5
2 TAUSTOITUSTA JA KÄSITTEITÄ	7
2.1 Keskeiset käsitteet	7
2.2 Haastateltavat	9
3 YKSILÖOHJAAJASTA OHJAAJAPARIKSI	10
3.1 Kääriä ja Tolppala	10
3.2 Koironen ja Viljanen	13
4 OHJAAJAPARINA TOIMINEN	16
4.1 Ohjaajaparina toimimisen edellytyksiä	16
4.2 Ohjaamistilanteessa toimiminen	21
4.3 Ohjaustilanteen purku	29
5 LOPPUSANAT	34
LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. Ohjaajaparin haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Teatteriesityksen valmistaminen voidaan jakaa löyhästi kahteen eri menetelmään: ohjaaja- ja ryhmälähtöisyyteen. Tässä työssä keskitymme ohjaajavetoisen prosessin tarkasteluun. Ohjaajavetoista prosessia pidetään näistä kahdesta perinteisempänä ja valtaosa Suomen teatteritarjonnasta onkin valmistettu tällä lähtökohdalla. Perinteisesti ohjaaja ohjaa yksin, ehkä assistentti vierellään. Ohjaajalla on visio, jota hän toteuttaa yhdessä työryhmän kanssa. Oman vision toteuttamisesta voi tällöin ottaa vastaan kaiken kunnian, mutta kääntöpuolena myös vastuu onnistumisesta on silloin omilla harteilla.

Taidetta tehdään omalla nimellä ja pitkälti omalla visiolla, joten paineet ovat usein suuret. Monelle tämä on varmasti yksi iso syy ylipäänsä toimia ohjaajana, ja vastuu ja lankojen käsissä pitäminen tuntuu luonnolliselta. Olemme kuitenkin itse huomanneet, ettei yksin ohjaaminen ole meille se kaikista toimivin malli teatterin tekemiselle. Olemme omissa ohjaustöissämme kaivanneet tasavertaista kollegaa jakamaan ohjaajan pohdinnat ja vastuun. Haluamme olla kokonaisvaltaisesti mukana näytelmän valmistamisessa ja intohimomme ylittää ohjaajuutta pidemmälle, mutta tämänlainen työskentely ei ole tuntunut meistä kestävältä tai useinkaan edes mahdolliselta. Meitä alkoi kiinnostaa mahdollistaisiko kenties yhdessä ohjaajaparina ohjaaminen meille inspiroivamman, innostavamman ja toimivamman työmuodon esityksen valmistamisen saralla.

Tässä opinnäytetyössämme siis pohdimme omaa suhdettamme ja edellytyksiämme yhdessä ohjaajaparina työskentelemiseen. Pyrimme selvittämään, mitä ohjaajavetoisen näytelmän ohjaaminen ohjaajaparina vaatii ja mitä työskentelemisessä tulee ottaa prosessin eri vaiheissa huomioon, erityisesti suhteessa näyttelijöiden ohjaamiseen ja kohtausharjoitteluun. Rajaamme pohdintamme myös teatterin vapaaseen kenttään, koska aiomme valmistumisemme jälkeen työskennellä työparina nimenomaan vapaalla kentällä. Oman pohdintamme tukena käytämme ohjaajaparina toimineiden

teatteritaiteilijoiden Sara Koirasen ja Vilja Lehtosen haastattelua ja vuonna 2022 julkaistua Maria Hirvi-Ijäksen *Taidetta kaksin – Dialoginen luominen suomalaisessa nykytaiteessa* -kirjaa, josta keräsimme taiteilijaduona toimineiden, eri taiteenalojen ammattilaisten henkilökohtaisia kokemuksia.

2 TAUSTOITUSTA JA KÄSITTEITÄ

“Tekijälähtöisen taidehistorian tutkimuksen perinteessä korostuu yksilöllinen taiteilijuus ja luomisprosessi. Yksilötekijöiden suhde toisiinsa korostuu usein vastakkainasetteluna, riippuvaisuutena tai kilpa-asetelmana.”

(Hirvi-Ijäs 2022, 8.)

Teatterin tiedotuskeskus TINFO:n vuoden 2021 Esittävän taiteen tilastot - julkaisun ohjelmistoluettelon mukaan puheteattereiden esityksistä ainoastaan noin 1,7 % oli tällöin ohjannut useampi kuin yksi ohjaaja. Vapaalla kentällä luku puolestaan oli noin 6 %. (TINFO 2021.) Ryhmälähtöisiksi merkittyjä esityksiä ei ole otettu huomioon. Luvuista voimme nähdä ohjaajaparien ja -ryhmien olevan yleisempiä vapaalla kentällä, vaikkakin ne ovat silti edelleen marginaalissa.

2.1 Keskeiset käsitteet

Teatteriohjaaja

Työmarkkinatorin nettisivujen mukaan ohjaaja työskentelee teatterissa. Hän johtaa työryhmää, johon kuuluvat taiteelliset ja tekniset työntekijät. Hänen työhönsä kuuluu esimerkiksi harjoitusten pitäminen ja esitysten valvominen. Häneltä vaaditaan teatteritaiteen laajaa tuntemusta, taiteellista näkemystä ja esimies- ja ihmissuhdetaitoja. Työmarkkinatorin mukaan esitysten valmistumisaikataulut, budjetit ja korkean taiteellisen tason säilyttäminen voivat aiheuttaa stressiä, minkä vuoksi hyvä stressinsietokyky on tarpeen. Lisäksi ensi-illan jälkeen on otettava vastaan kriitikoiden ja yleisön arvostelut. Tällöin on kestävä kielteistäkin palautetta ja mahdollisesti perusteltava ratkaisujaan julkisuudessa. (Ohjaaja 2017.)

Vapaan kentän pienempikokoisissa produktionissa ohjaajan toimenkuva voi olla sirpaleisempi ja ylettyä myös esimerkiksi tuotannollisiin tehtäviin tai lavastamiseen. Mutta usein laitosteattereihin verrattuna edellä mainitut

valmistumisaikataulut ja mahdolliset muut työn raamit ovat huomattavasti löyhemmät ja työ on siltä osin vapaampaa. Toisaalta vapaalla kentällä työn rahoittamisen ratkaiseminen on usein vähintäänkin osin ohjaajan harteilla, joka lisää huomattavasti tämän vastuuta ja stressiä.

Ohjaajapari

Tässä työssä tarkoitamme ohjaajaparilla kahta tasavertaista ohjaajaa, jotka ohjaavat yhdessä esitystä. Ohjaajan määritelmä pysyy muuten samana, mutta yhden ohjaajan työtehtävät ja vastuualueet jakaantuvat kahdelle ohjaajalle. Riippuu ohjaajaparista, miten ohjaajan tehtävät jakautuvat, eikä sille ole yhtä määritelmää. Olennaista kuitenkin on, että ohjaajapari toimii tasavertaisena työparina ja heidän ohjaamansa teos on täysin jaettu ja vastuu lopputuloksesta yhteinen.

Käytämme myös termiä yhteisohjaus tarkoittaen ohjaajaparina toimimista.

Vapaa kenttä

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore määrittelee verkkojulkaisussaan "Vapaan kentän jäljillä – Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä" vapaaksi kentäksi ne toimijat, jotka tuottavat ja esittävät produktiota valtionosuuslaitosten ulkopuolella (Oinaala & Ruokolainen 2013, 8). Määritelmän mukaan vapaan kentän toimijat eivät siis saa valtionosuutta. Tähän määritelmään haluamme vielä lisätä vuonna 2002 julkaistun "for free – selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä" (Karjalainen ym. 2002, 10) luonnehdinnan: "Vapaan kentän keskeinen piirre on sen kaikki tasot lävistävä monimuotoisuus: tuottamisen erilaiset muodot, teatterilliset näkemykset ja toimintatavat, työtehtävät ja esitykset varioivat laajasti." Vapaalla kentällä tehdään usein teatteria, joka ei muodoltaan tai toimintatavoiltaan välttämättä mahdu laitosteattereiden sisään.

Tässä työssä olennaisinta on kuitenkin edellä mainittu vapaalla kentällä toimimisen taloudellinen näkökulma, joka osaltaan pienentää tuotannon ja työryhmän kokoa.

2.2 Haastateltavat

Haastattelimme kahta vapaalla kentällä toiminutta teatteritaiteilijaa Sara Koirasta ja Vilja Lehtosta, jotka ovat toimineet ohjaajaparina jo useamman vuoden ajan sekä ohjanneet näin kolme yhteistä teatteriproduktiota.

Sara Koiranen on teatteritaiteilija ja kulttuurituottaja. Hän on tehnyt useita teatterialan töitä sekä toiminut kulttuurituottajana eri järjestöissä vuodesta 2019 lähtien. Hän valmistui Turun yliopistosta filosofian maisteriksi pääaineenaan yleinen kirjallisuustiede, ja opiskelee tällä hetkellä dramaturgiaa ja näytelmän kirjoittamista Teatterikorkeakoulussa. (Koiranen & Lehtonen 2022.)

Vilja Lehtonen on puolestaan teatteri-ilmaisun ohjaaja, pedagogi ja nukketeatteritaiteilija. Hän on toiminut ohjaajana sekä vapaan kentän teatteriproduktioissa että laitosteattereissa. Hän valmistui teatteri-ilmaisun ohjaajaksi Turun AMK:n Taideakatemiasta ja on toiminut teatteritaiteilijana Turussa vuodesta 2016 lähtien. (Koiranen & Lehtonen 2022.)

Koiranen ja Lehtonen ovat ohjanneet kolme yhteisteosta. Ensimmäinen oli *Suden nälkä* Jojo-teatterissa vuonna 2018, toinen *Minna Cunt – valtakunnan kauhein akka* Teatteri Mundossa – nykyisessä Teatteri Valtakunnassa – vuonna 2019 ja kolmas *Ikävän maa* Turun ylioppilasteatterissa vuonna 2022. (Koiranen & Lehtonen 2022.)

3 YKSILÖOHJAAJASTA OHJAAJAPARIKSI

“Minusta tuntuu, että kun puhutaan teoista, niin Auran kanssa ei tarvitse kuin sanoa muutama sana, niin jo tiedät sävyn ja tunnelman ja kaiken.”

Linda & Aura (Hirvi-Ijäs 2022.)

Tässä luvussa esittelemme polkuja, jotka ovat saatelleet taiteilijoita kohti ohjaajapariutta. Raotamme alkuun omaa matkaamme ja siirrymme sen myötä haastattelemaamme ohjaajapariin.

3.1 Kääriä ja Tolppala

Elsa Kääriä on toiminut ohjaajana yhdessä teoksessa (*Taiteilija tavattavissa*, 2021) ja ollut mukana useammassa pienemmässä korkeakouluopintoihin liittyvässä projektissa ja demossa, jotka on valmistettu yhdessä työryhmäläisten kanssa. Hän työstää tällä hetkellä taiteellista opinnäytetyötään, joka toteutetaan ryhmälähtöisesti devising-tekniikalla. Kääriä on kiinnostunut esitysten valmistamisesta kokonaisvaltaisesti, mutta eniten hän painottaa työskentelyssään toiminnan ja liikkeen löytämistä näyttämölle sekä näyttelijäntyötä.

Melina Tolppala puolestaan on ohjannut kansanopisto- ja korkeakouluopintoihinsa liittyen yhden oman teoksen (*Ihmisperse*, 2022) ja yhden yhteisteoksen (*TOTTA KAI*, 2018) ohjaajaparinsa Milja Marttilan kanssa sekä ollut myös mukana opintoihinsa liittyvissä projekteissa ja demoissa. Tällä hetkellä hän ohjaa taiteellisena opinnäytetyönään kuunnelmaa (*Pihlaja*), joka on muotona hänelle uusi mutta kiinnostava. Tolppalan intohimot ja osaaminen nojaavat erityisesti käsikirjoittamiseen, dramaturgiseen ajatteluun sekä esitysten valmistamiseen.

Polkumme yhteen

Olemme olleet taiteen äärellä suuremman osan yhteisistä opiskeluaajoista toisistamme varsin etäällä. Aluksi päädyimme oikeastaan hyvin harvoin mihinkään yhteisiin ammatillisiin, taidetta käsitteleviin keskusteluihin, tai osaksi samoja työryhmiä ja produktioita, vaikka sellaisia koulussamme valmistuukin lukukausittain useita. Kuitenkin hetki opinnoissamme saattoi meidät sattumalta yhteen, ja huomasimme, kuinka hämmentävällä tavalla jaammekaan samankaltaista näyttämölle ajattelemisen tajua ja estetiikkaa sekä tulevaisuuden ammatillisia haaveita.

Jäimme koulupäivien jälkeisinä iltoina toistuvasti keskustelemaan taiteesta, kokemuksistamme ja havainnoistamme. Joskus tuntui aivan hämartyvän, kumpi meistä oikein edes puhui. Kieli ja se tapa, jolla kukin meistä katsoo itsestään käsin maailmaa ja työtään – tässä tapauksessa teatteria – tuntui siis jollain tapaa kohdallamme jaetulta. Saimme poikkeuksellisen syvällä tasolla kiinni siitä, mitä toinen tavoitteli, mihin toinen usein riemastuen lisäsi, että niinpä, ymmärrän täysin. Ja vaikka ei aina ymmärtänyt, oli keskustelua hyvin kiinnostavaa ja kehittävää käydä.

Aloimme viettää enemmän aikaa yhdessä, niin ystävinä kuin kollegoina. Se tietienkin syvensi välistämme suhdetta sekä ymmärrystä toisesta ihmisestä ja tekijänä. Jaoimme toisillemme taiteellisia ja ammatillisia intressejämme, haaveitamme, työtapojamme ja sitä, mikä niissä oikein puhuttelee ja kiinnostaa tai toisaalta ei ollenkaan. Ymmärsimme siis, että meillä on samaan aikaan hyvin samanlaista kiinnostusta muun muassa esitysten kielen, estetiikan ja teemojen suhteen, mutta jaamme silti myös intressiemme suhteen sellaisiakin eroavaisuuksia, jotka voisivat mennä kiinnostavalla tavalla yhteen. Molempien on mahdollista tarttua toisen ajatuksiin ja päästä näin helpommin samalle sivulle toisen kanssa. Tuntuu myös rikastuttavalta saada lisää suuntia, joihin itse ei ehkä osaisi tai lähtisi yksinään kulkemaan. Mietimme jo tällöin, että jotain kyllä

haluamme tehdä tulevaisuudessa yhdessä ja naureskelimme sille, kuinka tasapainoittavia voimia toisillemme olemme.

Myöhemmin lähdimme ohjaamaan opintoihimme liittyvänä opetusharjoitteluna kahta ohjaamisen kurssia kansanopistoille. Toimimme kursseilla työparina, jolloin saimme opetuskontekstissa kokemusta siitä, millaista kommunikoimista siinä työssä tarvitsimme, mitä oli hyvä sopia ja puhua auki. Totesimme, kuinka tärkeää meille on, että todella puhumme samasta asiasta ja olemme näin saman äärellä kumpikin. Toimimme prosessissa ja opetustilanteessa omana itsenämme ja silti koko ajan toistemme kanssa samassa työroolissa tasavertaisina, mikä tuotti iloa ja varmuutta tekemiseen.

Havaitsimme, että olemme ihmisinä toisaalta rytmiltämme hyvin samanlaisia ja toisaalta sopivalla tavalla erilaisia, mutta mikä parasta, rytmimme tuntuivat kuitenkin luontaisesti tasoittuvan tai vähintäänkin tasapainottuvan yhdessä. Meille ehkä itsestään selvää on myös ollut keskusteluidemme ja kokemustemme pohjalta se, että jaamme hyvin samanlaisen työmoraalin ja toivomme työskentelyltä kumpikin tiettyjä, yhdessä jaettuja sääntöjä ja toimintatapoja. Toisaalta kyse oli vasta yhdestä yhteisestä työstä, jonka konteksti oli hyvin erilainen kuin esityksen ohjaamisella, jota kuitenkin lähestytään taas vähän eri kautta. Mutta ainakin pohjalla oleva ystävyys on tuntunut helpottavan ja avaavan välistämme kommunikaatiota myös niistä asioista, joita tulisi itse työssä tai työskentelyssä tarkastella yhteisesti kriittisemmin.

Oikeastaan lopulta jäljellä onkin ollut vain poltteleva kysymys siitä, miksi me emme sitten ohjaisi yhdessä esityksiä. Miksi olisimme erillään, jos voisimme kerran olla myös yhdessä, toistemme vierellä jakamassa ja tekemässä työtä, jossa vallitsee tällainen ihmeellinen syvempi ymmärrys ja haave jostain samankaltaisesta? Kysymys on pöydällämme usein ja oikeastaan koko ajan vain enemmän, mitä lähempänä valmistumistamme olemme. Tunne kumpikin itseämme ja toisiamme jo sen verran, että on jo helpottavaa uskoa yhdessä tekemiseen ja jakamiseen. Ohjaaminen on usein yksinäinen kakku haukattavaksi. Työtä on paljon, se haarautuu moniin suuntiin ja taas uusiin suuntiin, juuri, kun oli ajatellut ratkaisseensa jotain. Varsinkin ohjaajalla prosessi

on pitkä, mikä aina vähän huolettaa ja hirvittää, mutta kaksin jaettuna matka voisi kulkeutua keveämmin, innostavammin ja rikkaammin, sillä yhtien kokemusmaailmojen ja aivojen sijasta olisikin kahdet ajattelemassa ja tutkimassa asioita monipuolisemmin eri näkökulmista.

Yhteistyömme toimimista on vielä vaikea arvioida esityksen valmistamisen prosessissa, mitä kaikkea uutta se voisi antaa ja millaisia haasteita se tuo, mutta yhteinen kyky ja halu jakaa taidetta ja tehdä työtä toistemme kanssa on saattanut meidät yhteen tuon kysymyksen äärelle. Uskomme, että on kuitenkin paljon sellaista, mitä kunkin ohjaajaparin olisi tärkeää huomioida, tutkia ja kehittää työskentelyssään eteenpäin, jotta toimiva yhteistyö voi mahdollistua suhteessa muuhun työryhmään, ohjaajapariin ja teokseen. Tällaiset huomioon otettavat asiat voivat tietysti olla hyvin erilaisia kullakin parilla kussakin produktiossa, mutta meistä tuntuu tärkeältä lähteä avaamaan nyt yhteistä katsettamme niille sekä kuulemaan ja pohtimaan, mitä ainakin me voisimme ottaa jaetussa tulevaisuuden työssämme huomioon.

3.2 Koiranen ja Lehtonen

Koirasen ja Lehtosen yhteistyö taasen alkoi Koirasen hauduteltua ideaa *Suden nälkä* -näytelmästä poliittisen historian opintojensa aikana Turun yliopistossa. Hän oli tehnyt tieteellistä tutkimusta Suomen sisällissodasta ja Turun punaisista naisista. Tutkimuksen myötä esitysidea alkoi vähitellen hautua ja rakentua, jonka jälkeen hän halusi saada varsinaisen esityksen rakentamiseen tukea. Muutaman vuoden ystävyuden ansiosta Koiranen tiesi, että hän ja Lehtonen jakavat keskenään hyvin samankaltaisia intressejä ja näkökulmia teatterin tekemiseen, jolloin yhteistyö tuntui houkuttelevalta. Niinpä he lähtivät yhdessä rakentamaan *Suden nälkää*. (Koiranen & Lehtonen 2022.)

Suden nälkä oli Koirasen ja Lehtosen ensikokemus yhdessä ohjaajaparina ohjaamisesta. Heitä kiinnosti tutkia työllä siis myös sitä, kuinka työparius voisi heiltä käytännössä luonnistua. Ajatuksena se tuntui luontevalta ja toimikin lopulta

käytännön tasolla hyvin. Molemmat toimivat esityksen ohjaajina, mutta halusivat silti painottaa samalla myös kummankin omaa erityisosaamista. Sen vuoksi Lehtonen oli enemmän vastuussa ohjaamisesta ja siitä, kuinka asioita ratkaistaan näyttämöllisesti, ja Koironen puolestaan aineiston möyhimisestä, käsikirjoittamisesta ja dramaturgiasta. (Koironen & Lehtonen 2022.)

Heidän toinen yhteisteoksensa *Minna Cunt – valtakunnan kauhein akka* oli monologimuotoinen ja tutki muun muassa Minna Canthin asemaa naisena 1800-luvulla. Siinä työpari jatkoi samoista rooleista, jotka olivat muotoutuneet ensimmäisen teoksen myötä. Lehtonen ilmaisee, että pienessä työryhmässä sai hienosti oppia sitä, mikä on itselle tärkeää ja millaista oma kädenjälki oikeastaan on. He huomasivat pitävänsä siitä, että saavat tehdä monenlaisia asioita liittyen esityksen valmistamisen prosessiin. Omien kiinnostustensa ja osaamistensa vuoksi Koironen tutki esityksen äänten ja musiikin kuljetusta ja Lehtonen puolestaan sen lavastusta ja puvustusta. (Koironen & Lehtonen 2022.)

Kolmas yhteinen teos *Ikävän maa* käsitteli Karjalan evakoita, kulttuurien yhteentörmäystä ja vieraan kodin identiteetin kysymyksiä. He toimivat edelleen pitkälti samoissa työrooleissa, mutta koska produktio oli siihen astisista suurin ja haastavin, tunnistivat he prosessin aikana, että työ olisi vaatinut heiltä entistäkin enemmän ennakkosuunnittelutyötä ja asioiden aukipuhumista jo varhaisemmassa vaiheessa. Lehtonen toteaa: ”Mut niit muistiinpanoja on runsaasti ylhäällä ja se on itselle kiitollista, et laittaa ne itselleen ylös.” Havainnot antoivat silti merkityksellisiä huomioita myös tuleviin prosesseihin. (Koironen & Lehtonen 2022.)

Koironen ja Lehtosen ohjaajapari on siis syntynyt ja kehittynyt hyvinkin organisaation sisällä. Taustalla ollut ystävyys ja ymmärrys toistensa taiteellisista ambitsioista ovat ehdottomasti luonnollistaneet ja sujuvoittaneet yhteistä luottamuksellista ja kunnianhimoista työtä taiteentekijöinä. He jakavat hyvin samankaltaisia toiveita ja ajatuksia esimerkiksi näyttämöestetiikasta ja käsiteltävistä aiheista. Siispä esimerkiksi juuri aihehämmästyminen ja dokumentaarisuus näkyvät vahvasti heidän teoksissaan. ”On yhteinen maali,

yhteinen kieli ja luottamus”, he toteavat. (Koiranen S. & Lehtonen V., haastattelu 30.11.2022.)

4 OHJAAJAPARINA OHJAAMINEN

Tässä luvussa haluamme avata ohjaajaparina toimimisen käytäntöä. Selvitämme, mitä ohjaajaparin on hyvä ottaa omassa työskentelyssään huomioon ennen kohtausharjoitusten alkamista, niiden aikana ja jälkeen. Ehdotamme myös käytäntöjä kohtausharjoitteluun ja purkuun.

4.1 Ohjaajaparina toimimisen edellytyksiä

Halusimme nostaa taiteilijaparien haastatteluista ja omista kokemuksistamme mielestämme tärkeimmät elementit, jotka ohjaajaparilla tulisi olla hallussa ennen kohtausharjoittelun aloittamista. Materiaalista nousivat lopulta seuraavat aiheet: kommunikointi, yhteinen taiteellinen visio ja vastuun jakaminen.

Kommunikointi

“Se liittyy musta paljon siihen luottamukseen, et on mahdollisuus uskaltaa vaatia ja säilyttää sen oman toiveensa, et ei tarvii tehdä kompromisseja, jotta miellyttää toista, koska ei uskalla tai jotain muuta.”

(Koiranen & Lehtonen 2022.)

Ohjaajaparin toimiva keskusteluyhteys ja kommunikointi ovat avainasemassa ohjausprosessin onnistumisessa. Pystyäkseen toimimaan tasavertaisina toimijoina saman asian äärellä, on omat ajatukset ja ideat pakko pystyä puhumaan auki toiselle. Lehtonen kertoo tietävänsä useita työpareja, jotka eivät uskalla sanoa toisilleen suoraan tai päätyvät sanomaan toista loukkaavalla tavalla, jonka seurauksena työparin välille on syntynyt hankausta (Koiranen & Lehtonen 2022.)

Kommunikaation pohjana täytyy olla luottamus toiseen. Kommunikaation ja luottamuksen voi nähdä kehänä, joka ruokkii itse itseään: kommunikaatio luo luottamusta, mutta luottamus myös mahdollistaa hyvän kommunikaation. Ennen prosessin aloittamista ohjaajaparin luottamuksen on oltava siis hyvällä tolalla. Ystävyys, kuten meidän sekä Lehtosen ja Koirasen tapauksessa, on hyvä lähtökohta myös ammatillisen kommunikoinnin rakentamiseen. Lehtonen kuvaa heidän lähtökohtiaan: "Meidän tekemisen pohjaan liittyy tosi vahvasti, että me ollaan samankielisiä taiteilijoita ja ystäviä." (Koiranen & Lehtonen 2022.) Emme mekään haaveilisi ohjaajaparina toimimisesta, jos emme kokisi kommunikaatiomme ja luottamuksemme kantavan taiteellisen prosessin läpi. Kommunikaatioyhteyttä ei tällöin tarvitse alkaa rakentamaan tyhjästä, vaan se on jo yksi iso tekijä työparin valinnassa.

Sopimukset ovat hyväksi havaittu tapa, jolla kommunikaatiolle ja luottamukselle voidaan luoda rakenteet ja lähtökohdat. Työskentelyyn ryhdyttäessä ohjaajapari voi tehdä keskenään sopimuksen heidän keskinäiseen työskentelyynsä ja tavoitteisiinsa liittyen. Siinä on hyvä käsitellä, mitä ollaan tekemässä sekä miten ja miksi näin. Peruskysymysten lisäksi on pystyttävä sanoittamaan omat odotukset työskentelyltä ja teokselta sekä myös omat vahvuudet, heikkoudet, toiveet ja pelot. Ohjaajaparin kanssa täytyy löytää oma sopiva tapa sopimuksen luomiselle, usein kuitenkin muistiin kirjoittaminen auttaa hahmottamaan aiheita kokonaisvaltaisemmin ja kirjoitettuun tekstiin on helpompi palata esimerkiksi loppupurussa. Koulu-uramme aikana prosessien alussa tehdyt työskentelysopimukset ovat huomattavalla tavalla selkeyttäneet ja raamittaneet tulevaa työskentelyä. Sopimus auttaa hahmottamaan omaa roolia ja sitä, mitä itseltä odotetaan suhteessa työhön, mikä taas vapauttaa tulevaa työskentelyä. Sopiminen pakottaa keskustelemaan työskentelyyn ja lopputulokseen liittyvistä seikoista, ja antaa keskustelulle muodon ja päämäärän.

Sopimuksen teon jälkeen täytyy avoimuudesta pitää edelleen kiinni. On molempien vastuulla pitää rehellistä kommunikointia yllä läpi prosessin. Ennen yhteiseen opetusharjoitteluumme ryhtymistämme sovimme, että meidän on pystyttävä jakamaan ja yhtä lailla ottamaan vastaan yhteiseen työhömmme liittyvät

ajatukset ja kommentit, sillä näiden tarkoitus on nimittäin vain ja ainoastaan kehittää meitä ja työtämme. Sen aito ymmärtäminen on kokemuksemme mukaan avannut keskustelua ja kommunikaatiota merkittävästi. Keskustelemme paljon toiveistamme ja huolistamme liittyen meneillään olevaan projektiin ja pyrimme näin sanoittamaan auki lähes kaikki pohdintamme, jotta molemmat tietävät, missä toinen menee, ja kannattaisiko jotain työskentelytapaa kenties muuttaa. Hiertymiä ei pääse niin helposti syntymään, jos myös negatiivisemmille tunteille ja haastaville tilanteille annetaan tilaa keskusteluissa ja ne pyritään puhumaan heti auki. Myös Koironen ja Lehtonen kertovat useasti puhuvansa auki kaiken mahdollisen ja näin yhteinen päämäärä pysyy kirkaana ja samanlaisena, molempien mielissä (Koironen & Lehtonen 2022). Tällä hetkellä koemme, että meillä on aito luottamus, että toiselle voi sanoa mitä vain ja molemmat ymmärtävät kyseen olevan työstä ja yhteisestä päämäärästä.

Yhteinen taiteellinen visio

Ennen kohtausharjoittelun alkamista ohjaajaparin on oltava selvillä taiteellisesta visiostaan, jotta se pystytään kommunikoimaan näyttelijöille ja muulle työryhmälle ilman ristiriitoja. Ennen yhteistyön aloittamista ohjaajien tulee olla tietoisia toistensa mielenmaisemasta ja tyylistä tehdä teatteria. Kun on todettu, että kahden yksilön tavat katsoa näyttämöä ovat tarpeeksi samanlaisia tai ne täydentävät toisiaan, voi yhteistyö helpommin alkaa.

Olemme itse kokeneet erittäin hyödyllisenä taiteen kuluttamisen yhdessä, nimenomaan ammatillisesta näkökulmasta. Varsinkin, kun meidän oma taiteellinen näkemyksemme ja kädenjälkemme ovat vielä kehittymässä, ja haluamme kuumeisesti tutkia myös meille uusia muotoja teatterin tekemisessä, on yhteisillä taidekeskusteluilla suuri vaikutus yhteisen näkemyksen muodostumiseen. Keskustelemalla teoksesta, jonka kumpikin on nähnyt, harjoituttaa paitsi analysoimaan esityksen komponentteja, myös oppimaan lisää toisistaan teatterintekijöinä. Tällaisia keskusteluja ylläpitämällä koemme kasvavamme paremmin yhdessä taiteilijoina ja ehkä jopa näin myös helpommin

samaan suuntaan mahdollistaen jouhevamman tulevaisuuden yhteistyön. Ohjaajapari saa melko kattavan käsityksen taiteellisen ajattelun yhteensopivuudesta vastaamalla kysymyksiin, mikä esityksessä oli kiinnostavaa, mitä olisi tehnyt eri tavalla ja mitä haluaisi sisällyttää yhteiseen työhömmme.

Kun on päätetty ryhtyä ohjaamaan näytelmää ohjaajaparina, täytyy yhteisymmärrys löytyä kyseisen esityksen kohdalla uudestaan. Yhteisen taiteellisen linjan löytymisessä ja oman vision sanoittamisessa toiselle voi auttaa referenssimateriaalin runsas kerääminen ja niistä keskusteleminen. Molemmat voivat tuoda esimerkiksi oman kuvakollaasinsa tapaamiseen ja niistä voidaan etsiä molempia kiinnostavia elementtejä. Teatteri on visuaalinen laji, ja usein tarvitaan visuaalinen työkalu, esimerkiksi kuvakollaasi, näyttämön hahmottamiseksi. Kuvista pystyy selvästi havainnollistamaan toiselle omaa ajatustaan jostain konkreettisesta elementistä tai kohtauksen tunnelmasta. Se auttaa varmistamaan samalla sivulla olemisen esityksen rakentamisen alkaessa ja kuviin on aina mahdollisuus palata.

Ohjaajaparin on myös tärkeää ymmärtää toistensa mielen prosessi kohtauksia suunniteltaessa ja ohjaussuunnitelmaa tehtäessä. Taiteilijapari Linda ja Aura käyttävät termejä "ihmeellinen intuitio" ja "sumea logiikka" kuvaillessaan heidän yhteistä taiteellista luomisprosessiaan (Hirvi-Ijäs 2022, 57). Uskomme tällaisen yhteyden olevan jokaisella ohjaajapariksi ryhtyneellä ainakin jonkin tasoisena. Koironen ja Lehtonen puhuvat myös haastattelussaan "samankielisyydestä" ja "jaetusta mielestä", jotka heidän mukaansa mahdollistavat heille ohjaajaparina työskentelemisen (Koironen & Lehtonen 2022).

Uskomme toiselle omien mielenliikkeiden ja itselleen tyypillisen taiteellisen prosessin kulun sanoittamisen mahdollistavan selkeämmän yhteistyön ja loppuprosessin, ja vähintäänkin se auttaa refleктоimaan omaa tekemistä ja taiteilijuutta. Olemme esimerkiksi itse huomioineet, että me molemmat visualisoimme kohtauksen päässämmme, siis näemme, miten kohtaus tulee tehdä. Kun yhteinen tapa nähdä kohtaus tuli ilmi, avasi se jälleen välillemme uuden yhteisymmärryksen tason ja se voi osaltaan helpottaa tulevaa työskentelyämme. Ajattelun prosessin ei kuitenkaan tarvitse olla ohjaajaparin kesken sama, siitä

pitää vain olla tietoinen. Eri lähestymistavat voivat parhaassa tapauksessa avata teoksen maailmaa ja auttaa jakamaan taiteellisen työn vastuita.

Vastuun jakaminen

“Et tavallaan tärkeätä on se, et kummatkaan ei oo koko ajan päättämässä kaikesta, vaan et voidaan tehdä yhdessä, mut työstetään asioita myös erikseen. Mulle on ollu tosi iso asia esimerkiksi se, et Vilja on lavastanu noi kaks ekaa prokkista, ja mä en oo puuttunu niihi käytännös mitenkään. Vilja on esitellyt mulle kaikki mitä hän on ajatellu ja mä oon sanonu, et jep kuulostaa tosi hyvältä.”

(Koiranen & Lehtonen 2022.)

Selkeät vastualueet mahdollistavat järkevän työskentelyn. Taiteilijapari Grönlund ja Nisunen kuvailivat työskentelynsä olleen tehotonta ilman selkeitä rooleja (Hirvi-Ijäs 2022, 27). Myös Koiranen ja Lehtonen kertovat heidän erilaisten kiinnostusten kohteiden olevan iso osa sitä, että he voivat toimia ohjaajaparina (Koiranen & Lehtonen 2022).

Vastuun jakamiseen kuuluu taiteellinen suunnittelutyö ja käytännön työ. Käsitlemme tarkemmin käytännön työn vastuun jakamista luvussa 4.2. Taiteellisen suunnittelutyön jakamiseen vaikuttavat alussa sopimuksissa sanoitetut asiat, kuten mikä kiinnostaa, mihin työmäärään pystyy sitoutumaan, minkä osaa ja mistä on kokemusta. Tavoiteltavaa olisi, että kumpikin saisi tehdä nimenomaan oman intohimon piiriin kuuluvaa työtä. Vastuualueista täytyy siis neuvotella prosessin alussa.

Uskomme ohjaajaparina työskentelyn hyödyn olevan suurimmillaan, kun kummallakin on omat vastualueet. Erilaiset mielenkiinnon kohteet ja osaamisalueet ovat jopa välttämättömiä, jotta ohjaajapariuden avulla esityksen maailmaa voisi laajentaa ja jokaisen ammattitaitoa hyödyntää. Kun ohjaajapari on edes osittain vastuussa eri asioista, vapauttaa se aikaa syventyä kyseiseen

osa-alueeseen ja olla selkeämmin läsnä sekä työryhmälle että itselleen ja omille havainnoilleen. Näin aikaa ei myöskään mene jatkuviin neuvotteluihin ja kompromissien määrä vähenee, mikä puolestaan mahdollistaa taiteellisen kunnianhimon pysymisen korkealla.

Kun ohjaajaparilla on eri vastualueet ja suunnittelutyötä tehdään osittain erillään, on epäjohtonmukaisuuden riski myös suuri. Jos yhteinen maali ei ole molemmille täysin selvä, on riskinä turhaan tehty keskenään riitelevä työ. Jos näin kuitenkin pääsee käymään, on tilanne keskusteltava auki, tarkennettava päämäärää ja päätettävä mihin suuntaan jatketaan. On hyvä muistaa, vaikka molemmilla on omat vastuunsa, teos on silti jaettu ja yhteinen. Koironen ja Lehtonen kertovat hyväksyttävänsä ideat aina toisella ja näin kaikki päätökset ovat viime kädessä aina yksimielisiä (Koironen & Lehtonen 2022).

4.2 Ohjaustilanteessa toimiminen

Pureudumme seuraavaksi itse ohjaustilanteeseen ja siihen, millaisia asioita siellä nousee oleelliseksi tutkia, sopia ja ottaa huomioon yhdessä. Tavoitteena on mahdollisimman toimiva yhteistyö harjoitusprosessissa, mikä auttaa ohjaajaparia ja muuta työryhmää sekä edistää siten osaltaan myös valmistettavaa produktiota.

Ehdotuksia työtavoista ohjaustilanteessa

On oleellista pohtia, kuinka kaksi ohjaajaa ohjaavat samaa esitystä käytännössä. Ovatko molemmat paikalla jokaisissa harjoituksissa? Ovatko kaikki kohtaukset kummankin vastuulla aina siten, että niitä ohjataan myös yhdessä samanaikaisesti vai jaetaanko ohjausvastuuta jollain tavalla? Ja jos jaetaan, mitä se konkreettisesti tarkoittaa?

Nämä ovat kysymyksiä, joihin kunkin parin tarpeita parhaiten tukeva vastaus löytyy todennäköisesti vasta kokeilemalla, mutta on silti tärkeää käydä

keskustelua siitä, millainen on parin yhteinen linja, jolla kohtausharjoituksiin ryhdytään. Esittelemme seuraavaksi kolme erilaista tapaa, joilla yhteisohjaajuutta on mahdollista lähestyä. Nämä ovat ehdotuksia, joita voi kokeilla sellaisenaan, soveltaa tai sekoittaa keskenään löytääkseen teosta, työryhmää ja paria itseään palvelevimman tavan toimia.

Kohtausten kierrättäminen

”Tosi paljon on sellasta niin kun jaettua ohjaajuutta, joka saattaa esimerkiksi lähteä siitä, et esimerkiksi Vilja on ohjannu jotain X jossain treeneissä, ja sit mä tuun seuraaviin treeneihin ja katon sitä kohtausta X, ja oon silleen et ‘okei kehitetääs sitä tähän’. Ja sitten mä taas poistun sen kohtauksen parista ja sit taas Vilja jatkaa sitä jossain toisissa treeneissä.”

(Koiranen & Lehtonen 2022.)

Yksi toimivaksi todettu lähestymistapa on siis jakaa ja kierrättää kohtauksia. Toinen ohjaaja luo ensin näyttelijöiden kanssa yhden kohtauksen kohtausaihion, jota toinen vie sen jälkeen eteenpäin. Kohtausten kierrättäminen jatkuu prosessissa niin pitkälle kuin se tuntuu tarpeelliselta. Kumpikin saa näin oman tilan tutkia ja luoda itsenäisemmin, mutta saa silti myös toiselta uusia ideoita, kysymyksiä ja vahvistusta omalle työlleen. Silloin kun olisi yksin jäämässä paikoilleen jumittamaan, tulee toinen, joka pystyy tarkastelemaan kohtausta taas uusin silmin ja voi siten löytää kokeiltavan arvoisen ratkaisun tilanteeseen. Työ ehkä myös edistyy nopeammin, kun kaikkia päätöksiä ei tarvitse jokaisissa harjoituksissa käyttää jatkuvasti toisen kautta, mutta kuitenkin välitöntä tukea ja näkökulmaa saa heti, kun on sen aika. Sen jälkeen voi hetkeksi vetäytyä kohtauksen ääreltä ottamaan omille aivoilleen tilaa ja työn on kuitenkin mahdollista rakentua sillä välin toisen ohjaajan toimesta.

Tällainen työtapa vaatii varmasti erityistä molemminpuolista luottamusta, johon luultavasti auttaa juuri selkeä yhteinen visio ja jonkinlainen jaettu näyttämöllinen estetiikka tai vähintäänkin ymmärrys siitä. Voi olla hyvin vaikeaa luovuttaa

työtään eteenpäin, jos ei ole lähtökohtaisestikaan varma, minkä suuntaista toisen taiteellinen ajattelu ja sen jälki on, tai millaisia asioita tämä pitää yleisesti teoksissaan oleellisina tutkia ja kehittää. Se on haastavaa myös silloin, jos luottamusta toiseen ei muutoinkaan ole vielä rakentunut.

Tämän suuntaiset haasteet palauttavat meidät jälleen alkuun ja dialogisuuteen: kuinka hyvin kokee tuntevansa itseään ja toista tekijänä? Onko muun muassa taiteellisista visioista, suunnista ja toiveista keskusteltu vielä tarpeeksi? Toisaalta, vaikka toiseen luottaisikin, voi valittu työtapa nostaa aina odottamattomia haasteita, jolloin on tärkeää avoimesti purkaa kokemuksiaan yhdessä ja yrittää näin etsiä uusia lähestymistapoja jaettuun ohjaustyöhön. Avoimuus voi viedä kohti aiempaa toimivampia ratkaisuja ja kevyempää yhteistyötä. Kommunikaation merkitys on siis suuri.

Työtavassa todennäköisesti korostuu myös erityinen tarve molemminpuoliselle informoimiselle niiden kohtausharjoitusten välillä, jolloin pari on toiminut toisistaan etäällä. Jos toinen ei ole ollut kohtausharjoituksissa paikalla eikä ole nähnyt toisen osapuolen tekemiä valintoja tai kuullut niihin perusteluja, voi siitä olla haastavaa jatkaa. Merkitysten näkeminen niissä asioissa, joissa toinen niitä näkee, ei siis ole millään lailla itsestään selvää, jos niistä ei keskustella yhdessä. Yhteistyö voi parhaillaan olla toisiaan ja teostaan kovastikin ruokkivaa, kunhan kumpikin tietää, missä teoksen kanssa kuljetaan.

Omat kohtaukset

Toinen lähestymistapa voisi olla sellainen, että kummallakin ohjaajalla on vastuullaan omat kohtauksensa läpi prosessin, mitä ainoastaan he yksin ohjaavat. Omia kohtauksiaan ei tarvitse tällöin luovuttaa eteenpäin kokonaan toisen ohjattavaksi, jolloin taiteellisen työn vapautta saa luultavasti kokea jonkin verran enemmän. Kuitenkin on oleellista kysyä, millä tavalla kokonaisuuden rakentumisesta ja sen toimivuudesta pidetään huolta? Kuinka paljon yhteistä keskustelua olisi hyvä käydä sekä kummankin omista kohtauksista että niiden väliltä?

Tällöin todennäköisesti erityisen suureen painoarvoon nousee siis esityksen dramaturginen työ. Oli kyse sitten esimerkiksi fragmentaarisesta esityksestä tai suljetumman muotoisesta draamasta, esityksen jokainen osanen muodostaa keskenään aina jonkinlaisen kokonaisuuden, josta tulee olla tietoinen. Haetunlaisen kokonaisuuden, dramaturgian, toimivuuteen vaikuttavat paljon muun muassa esitystä kuljettava rytmi sekä sen kohtausten sisäiset elementit ja niiden välisten dynamiikkojen ja jännitteiden keskinen soljuvuus. Jos erillään ohjattujen kohtausten muodostamaa kokonaisuutta ei juuri tarkastella, ja ohjaajilla on ihmisinä luonnollisestikin toisistaan poikkeavat taiteelliset äänet, voi kokonaisuus rakentua hyvin herkästi epäselväksi ja vaikeaksi – tai jopa häiritseväksi – seurata.

Olemme työstäneet erilaisissa demoissa kokonaisuuksia, joissa eri ihmisten vastuulla olleet, yhteisen teoksen palaset on ollut lopulta tarkoitus yhdistää keskenään ja niin onkin tehty, mutta kokonaisuus on jäänyt lopulta epätasapainoiseksi ja palaset sen sisällä hieman liian irrallisiksi toisistaan. Ohjaajat ovat saaneet nauttia vapautta luoda omaansa, mikä on ollut toki hienoa, mutta kokonaisteoksen dramaturgiset tarkastelut ovat jääneet aivan liian vähälle. Siispä ehdotuksemme on, että siinä missä kumpikin ohjaaja saisi edelleen keskittyä omiin vastuualueisiinsa, niitä kuitenkin tarkasteltaisiin säännöllisesti ja ajoissa myös jatkumona. Tällöin tutkittaisiin yhdessä, millainen kokonaisuus palasista olisi senhetkisten valintojen myötä syntymässä ja miltä eri kohtausten väliset siirtymät tuntuvat. Jos kokonaisuus vaikuttaa hämmentävältä, sille voi tehdä jotain.

Tärkeää on muistuttaa mieleen ehdottamamme alun keskustelut siitä, millaisia tavoitteita yhteisellä työllä on, mitä sillä on lähdetty tutkimaan ja mitkä elementit ovat sen kannalta oikeasti olennaisia. On löydettävä tie samalle aukeamalle yhteisen työn kanssa, mikä vaatii jälleen ohjaajien välistä kommunikaatiota. Yksi toimiva tapa teoksen dramaturgiseen tarkasteluun voi olla sellainen, että toisen ohjatessa omaa kohtaustaan, toinen on paikalla katsomassa ja tutkimassa teosta joko laajemmassa kuvassa tai fokuoituen johonkin tiettyyn, yhteisesti nousseeseen kysymykseen, mistä voidaan käydä uutta keskustelua harjoitusten

jälkeen. Tulee siis myös konkreettisesti nähdä voidakseen tutkia. Kumpikaan ei voi päästä kiinni toisen mielen sisäisiin, ohjauksellisiin ajatuksiin näkemättä niitä juuri konkretiassa. On myös tarpeellisella tavalla aivoja tyhjentävää saada hypätä välillä valintoja tekevän ja niitä jatkuvasti eteenpäin sanoittavan ohjaajan positiosta havaintoja tekevän katsojan positioon. Tällainen jaettu ohjaajaparityöskentely mahdollistaisi sellaisen.

Ohjaaminen samanaikaisesti

Näistä kahdesta lähestymistavasta poiketen kolmas voisi puolestaan olla sellainen, että esityksen jokainen kohta on yhteisesti kummankin ohjattavana ja molemmat ohjaajat ovat yleensä harjoituksissa paikalla ohjaamassa yhdessä kohtausta samanaikaisesti. Tällöin toisen tuki on lähes aina välittömämmin läsnä, eikä tarvitse odottaa vastauksen saamista johonkin mielen päällä olevaan kysymykseen. Keskustelua voidaan käydä jonkin verran jo itse kohtausharjoitusten aikana, jolloin se myös luonnollisesti säästää kyseisen ajan jostain muualta, esimerkiksi harjoitusten ulkopuoliselta ajalta. Kummallekin myös rakentuu koko ajan yhteinen kokonaiskuva sekä yksittäisistä kohtauksista että kohtausten muodostamasta kokonaisuudesta, jolloin keskustelua saattaa olla helpompaa käydä.

Ajattelemme, että tämän työtavan hienous piilee siinä, että kummankin ollessa paikalla voivat kahdet silmäparit tarkastella samanaikaisesti hyvin erilaisia asioita rakentuvassa esityksessä. Toinen voi tehdä muistiinpanoja, kun toinen ohjaa ja havainnoista voidaan puhua yhdessä harjoitusten jälkeen. Yhtä lailla toinen voi jakaa huomiotaan myös muihin kuin juuri ohjauksellisiin asioihin, kuten suunnittelijoiden kanssa kommunikoimiseen, erilaisiin juokseviin tehtäviin tai vaikka seuraavien harjoitusten rakentamiseen. Tällainen on toki mahdollista työtavasta riippumatta, mutta jos kummatkin päätyvät olemaan ainakin suurimman osan harjoituksista yhdessä paikalla, voidaan huomiopisteitä ja vastuuta kätevästi jakaa.

Tällainen työtapa kuitenkin herättää myös kysymystä siitä, kuinka kaksi ohjaajaa sitten käytännössä toimii suhteessa muihin työryhmäläisiin ja toisiinsa, jos he toimivat ohjaajina ohjaustilanteessa samanaikaisesti? Mitä edes tarkoittaa ohjaaminen samanaikaisesti? Ohjaavatko kumpikin esimerkiksi omissa tiloissaan eri ihmisten kanssa eri kohtauksia tai niiden osasia, vai ohjaako pari yhdessä samaa kohtausta? Ajattelemme, että on jälleen hyvä kommunikoida siitä, kuinka harjoituksissa ja ohjeistettaessa menetellään. On tärkeää tarkastella, minkä verran kaksi ohjaajaa voi todellisuudessa antaa toistensa päälle lisäohjeita tai tarkennusta, ja mitä se mahdollisesti herättää ohjeita vastaanottavassa työryhmäläisessä.

Opetusharjoittelumme ennakkosuunnittelutyön vaiheessa kävimme juuri vastaavanlaista keskustelua. Olimme päättäneet toimia siten, että jaamme opetuskertojemme sisällä kummallekin omia vastualueitaan, jolloin sen hetken vetovastuussa oleva olisi meistä enemmän äänessä ja ohjeistaisi muita. Kuitenkin tuntui tärkeältä ottaa jo alussa puheeksi myös se, tuntuuko toisesta ärsyttävältä ajatukselta, jos toinen tulisikin hänen rinnalleen puhumaan ja tarvittaessa täydentämään tämän antamaa ohjeistusta. Varmasti olisimme huomanneet asian käytännössä aukipuhumattakin ja suoraan kokeilemalla, mutta tuntui molemmille selkeyttävältä olla samalla sivulla sen kanssa. Lopulta meiltä vei vähemmän energiaa itse ohjaustilanteessa se, ettei kummankaan tarvinnut pyöriä omassa epätietoisuudessaan, vaan tällaiset raamit eli sopimukset oli luotu etukäteen kokeiltaviksi. Tutkimme kysymystä suhteessa toisiimme ja opiskelijoihin myös edelleen läpi kurssien.

Lopulta havaitsimme, että toisiamme toistemme täydentäminen ei juuri häirinnyt, mutta on kyllä varmasti paikkoja, jolloin ohjaajana helposti innostuisi ohjeistamaan ja antamaan vielä vähän lisää tarkennusta, mutta edellisten ohjeiden päälle rakentuvat uudet ohjeistukset lopulta vain hämmentävätkin. Vaikka ajattelisi, että tällä ohjeella minä nyt selkiytän tuota toista, voikin tahtomattaan onnistua luomaan kahdesta eri suunnasta vain epäselviä ohjerakennelmia, joihin näyttelijänä on yleensä mahdotonta keskittyä samanaikaisesti. Koko tekemisen suunta katoaa ja aivot menevät jumitilaan, kun

kerroksia on yksinkertaisesti liikaa. Tietenkin lisätarkennukset voivat aina olla tarpeen, mutta on hyvä tiedostaa, että tilanne on jo lähtökohtaisesti erilainen, kun ei olekaan ohjaajana harjoituksissa positiossaan ainoa.

Oli lähestymistapa ohjaustilanteisiin lopulta millainen tahansa, kannustamme suuresti ottamaan hyödyn irti siitä, että ohjaajia todella on kaksi. Harjoitusprosessi ja rakennettava esitys ovat yleensä suuria kokonaisuuksia, joiden äärellä ohjaajaparin on oikeasti mahdollista myös jakaa työmääräänsä ja sitä, kuka milloinkin keskittyy ja mihin. Yksin ohjaavan ohjaajan on mahdollista jakaa huomiotaan kunnolla vain yhteen asiaan kerrallaan ja silti prosessissa ja esityksessä huomioitavien seikkojen lista on usein mittava. Tällöin niihin myös kuluu suhteessa enemmän aikaa ja resursseja. Kaksin ohjaaminen puolestaan mahdollistaa ainutlaatuisella tavalla erilaiset yhdessä toimimisen ja jakamisen muodot, jotka voivat viedä lyhyessä ajassa teosta paljonkin eteenpäin. Toisaalta eteen tarjoutuvat monipuoliset vaihtoehdot ja näkökulmat saattavat myös jumittaa ja haastaa, jolloin tärkeää on koittaa palauttaa mieleen esityksen ydin. Kuitenkin ohjaajaparina toimiminen voi antaa aivan uudenlaisen, mielenkiintoisen paletin, jonka avulla toimia, kunhan vastuunjako ja sen monenlaisia mahdollisuuksia jaksaa rohkeasti kokeilla ja tutkia.

Työtapojen sanoittaminen muulle työryhmälle

”Riippuen työryhmästä, ni se pitää puhua myös selkeesti työryhmälle auki, et miten me tuotetaan suhteessa heihin. Et se saattaa olla hämmentävää helpostikin, jos on kaks ihmistä, jotka ohjaa vuorotellen.”

(Koiranen & Lehtonen 2022.)

Kun halutunlainen työtapo ja muut työskentelyyn vaikuttavat raamit ovat valikoituneet, on niitä tärkeää sanoittaa myös edelleen muulle työryhmälle. Ohjaaminen tapahtuu aina suhteessa johonkin, *mitä ohjataan*. Useimmissa tapauksissa ohjausta siis vastaanottaa joku, johon valittu työtapo näin

väistämättä vaikuttaa ja jonka alaisuudessa tämä siten yhteisessä prosessissa toimii. Tulee olla siis tietoinen siitä, millä tavoin kahden ohjaajan välinen työ ja ohjaustilanteisiin valikoitunut työtapa saattaa vaikuttaa myös muuhun työryhmään.

Siksi harjoituskausi on hyvä aloittaa kertomalla alkuun oleelliset huomiot kaikkien yhteistyön kannalta. Onko jotain, mitä kahden ohjaajan keskisessä työssä suhteessa muihin olisi hyvä yhteisesti sanoittaa ja muiden saada näin heti tietää? Millaista työskentely tulee mahdollisesti olemaan ja mitä kokeillaan? Millaiset ovat yhteiset raamit, joiden sisällä toimitaan? Samalla kaikille tarjoutuu tila ilmaista kysymyksiä ja huomioita, mikäli sellaisia herää. On yhteinen etu, jos työskentelyyn vaikuttavista seikoista on tehty heti alkuun jo mahdollisimman läpinäkyviä. Se helpottaa yhdessä työhön ryhtymistä ja mahdollisesti jopa vältetään sellaisia hämmennyksen ja epävarmuuden kokemuksia, joita olisi voinut herätä pelkästään sillä, ettei työskentelyn raameja yksinkertaisesti tunneta.

Kääriä oli mukana näytelmän harjoituksissa näyttelijänä, jossa oli kaksi ohjaajaa. Näytelmä oli tekstilähtöinen ja ohjaajavetoinen, mutta harjoitukset olivat alussa ja materiaalia tuotettiin paljon ryhmänä. Ohjaajat olivat yhtä aikaa paikalla vaihtelevasti. Toinen ohjaajista oli koulutukseltaan tanssija ja sirkustaiteilija, joten hän oli vastuussa esityksen siitä puolesta ja antoi ideoitaan fyysisiin kohtauksiin. Toinen ohjaaja vaikutti olevan enemmän vastuussa draamallisesta kuljetuksesta, näyttelijäntyöstä ja nukketeatterin elementeistä. Molempien ohjaajien ollessa samanaikaisesti paikalla kohtausharjoituksissa he suputtivat välillä keskenään pöydän takana ja sitten jompikumpi antoi ohjeen näyttelijöille. Se tuntui Kääriästä aluksi epämiellyttävältä ja hän tunsikin tekemisensä jännittyvän, mutta päästyään irti omasta epävarmuudestaan hän ymmärsi heidän keskustelevan työstä eivätkä hänestä. Olihan heidän pakko kommunikoida jotenkin keskenään. Tässä tilanteessa Kääriän reaktio olisi ehkä kuitenkin ollut vältettävissä sanoittamalla ohjaustapa näyttelijöille.

Ajattelemme, että muun työryhmän kuuleminen tällaisessa työmuodossa olisi siis merkittävää. Ohjasi sitten yksin tai kaksin, ohjaaja tuntee kuitenkin parhaiten

ainoastaan oman näkökulmansa ohjaustilanteiden kulusta, vaikka kuinka pyrkisikin lukemaan ihmisiä ja tilanteita. On siis tärkeää luoda avointa kommunikaation väylää myös työryhmän ja ohjaajien välille, ja mahdollistaa näin kaikkien kokemusten kuuleminen. Jos kaikki tuntuu sujuvan hyvin, voidaan valitulla työtavalla aina helposti jatkaa. Mutta jos jokin herättää hämmennystä tai negatiivisia tunteita, saavat ne tilan tulla ilmi ja työtapa on mahdollista lähteä yhdessä muovaamaan entistä toimivampaan suuntaan. Kommunikaatio lisää jälleen luottamusta ja auttaa myös ohjaajaparia itseään refleктоimaan omaa toimintaansa nyt ja aina tulevissa produktioissa. Näin luodaan pidemmälläkin tähtäimellä mahdollisesti toimivia ja muita huomioonottavia toimintamalleja.

Ehdotuksemme onkin, että sopivassa kohtaa prosessia pidettäisiin ohjaajalähtöisesti pieni välipurku, jossa olisi ohjaajien lisäksi paikalla koko työryhmä tai vähintäänkin esiintyjät, joihin tämä kahden ohjaajan ohjaustyöprosessissa jatkuvasti vaikuttaa. Välipurku olisi konkreettinen, pysähtynyt tila käydä keskustelua ja nostaa esille, jos jokin prosessissa on tuntunut siltä, että se kannattaisi käydä yhteisesti läpi. Joskus voi olla haastavaa sanoittaa yksin kokemuksiaan kesken harjoitusten tai niiden jälkeen, etenkin, jos itse sattuu kokemaan jonkinlaista turvattomuutta tai jännitystä. Mutta heti kun sille on varattu oma hetki, jossa kaikki ovat keskittyneinä saman äärellä, voi kynnyksellä matalampi ja kokemukset saavat tilan tulla julki. Purkuhetkeä voi käyttää samalla myös muiden kysymysten nostamiseen, jolloin se voi synnyttää muutakin oleellista keskustelua prosessin kannalta.

4.3. Ohjaustilanteen purku

Lopuksi keskitymme sekä harjoitusten että kokonaisprosessin purkamiseen. Purulla tarkoitetaan siis huomioiden jakamista ja niiden vastaanottamista. On tärkeää yhteisesti sanoittaa koettua prosessia, jotta voidaan paremmin ymmärtää, oppia ja kehittyä tekijöinä.

Harjoitusten jälkeen

Koemme, että ohjaajaparin on erityisen tärkeää jaksaa säilyttää yhteinen kommunikoiminen sekä molemminpuolinen informoiminen aktiivisena läpi harjoitusprosessin. Voi olla hyvä muodostaa ihan tavaksi jäädä viikoittain keskustelemaan hetkeksi harjoitusten jälkeen. Tähän liittyy havaintomme yksin ohjaamisesta, jolloin ohjaajana vain poistui harjoitusten jälkeen mielessään kaikki havainnot, kysymykset ynnä muut heränneet asiat, eikä lopulta haitannut, vaikka ne välillä jäivätkin vain sinne oman pään sopukoihin hautumaan. Kaksin ohjatessa ohjaus- ja harjoitusprosessit ovat kuitenkin yhteisiä, jolloin havaintojaan on pakko jakaa toiselle, jotta kummatkin voivat pysyä ajan tasalla teoksen ja työryhmän kanssa.

Harjoitusten jälkeen ehdottaisimmekin tarkastelemaan yhteisesti muun muassa seuraavanlaisia kysymyksiä: mitä harjoituksissa tehtiin – myös ihan kohtaustasolla – ja mihin lopulta päästiin? Miten siitä jatketaan eli mitä seuraavissa harjoituksissa konkreettisesti tapahtuu? Mitä havaintoja tai informaatiota on noussut suhteessa teokseen tai työryhmään, joista kummankin olisi hyvä olla tietoisia? Puhumalla näitä yhdessä auki varmistetaan, että kummatkin tietävät, missä ja mitä kohti kuljetaan. Erityisen tärkeää tällainen on varsinkin silloin, jos parista vain toinen on ollut harjoituksissa ja toisen on tarkoitus hypätä myöhemmin mukaan tai jatkaa seuraavaksi siitä, mihin toinen viimeksi jäi. Tällä myös luodaan pehmeämpää jatkumoa harjoitusten välille ja vältytään koko työryhmän keskisiltä hämmennyksen hetkiltä, mikäli toinen ei aivan tuntisikaan prosessin senhetkistä vaihetta.

Olemme kumpikin kokeneet yhdessä toimiessamme sekä kehittyneemme tekijöinä että edistäneemme samalla yhteistä työtä merkittävällä tavalla silloin, kun havaintoja on jaettu toistuvasti yhdessä. Omia huomioitaan, kysymyksiään ja ajatuksiaan on täytynyt siis sanallistaa ääneen, jolloin ne ovat myös ulottuneet paremmin tajuntaan ja päässeet samalla yhteiselle pöydälle tarpeen tullen tarkasteltaviksi. Kumpikin meistä on saattanut kirjoittaa itselleen muistiinpanoja,

joita on helppo jakaa tällöin toiselle. Tällaiset jakamisen ja reflektoinen hetket saattavat äkkiä liikauttaa teosta tärkeään suuntaan tai löytää sellaisia oleellisia huomiopisteitä, joita olisi hyvä tulevissa harjoituksissa tarkastella.

Keskusteluhetket ovat oleellisia siitakin syystä, että niissä voidaan jakaa myös huolia ja haasteita liittyen esimerkiksi valikoituneisiin työtapoihin tai toisen osapuolen toimintaan, mikäli siinä on herännyt jotakin huomautettavaa. On tervehdyttävää saada kasvaa teatteritaiteilijoiksi maastossa, jossa on jatkuvasti toinen peilaamassa, ja se luultavasti kasvattaa myös näin inhimillisempiä tekijöitä (Koiranen & Lehtonen 2022). Toiselta tekijältä voi myös oppia näin oleellisia asioita itsestään, joten avoimuus ja kuunteleminen kannattaa.

Väitämme myös, että mitä enemmän ja mitä varhaisemmassa vaiheessa aloitetaan kommunikoidaan ja opitaan sitä kautta jakamaan avoimesti havaintoja toiselle, se luo dialogisuudesta luonnollisempaa automaatiota, mitä on pidemmälläkin tähtäimellä helpompaa pitää yllä. Suurempia epäselvyyksiä ja hiertymiä pääsee todennäköisesti syntymään tällä tavoin vähemmän ja samalla luottamus toiseen ja yhteiseen tekemiseen rakentuu. Luottamus myös tarttuu ja ulottuu luultavasti näin herkemmin muuhunkin työryhmään.

Prosessin jälkeen

Kun harjoitus- ja esityskaudet ovat saatu päätökseensä, olisi hyvä keskustellen purkaa takana olevaa prosessia ja valmistunutta teosta kokonaisuudessaan. Purkukeskustelu on loistava paikka reflektoida kulunutta yhteistyötä ja sen toimivuutta. Keskusteluhetki voi olla tarpeellista pitää koko työryhmän kanssa yhdessä, minkä jälkeen keskustelua voidaan jatkaa vielä parin kesken kahdestaan.

Purkukeskustelu kannattaa aloittaa yhteisellä muistelulla siitä, mitä kaikkea prosessissa oikeastaan tapahtui. Millaisia haasteita matkan varrella ilmeni ja kuinka niitä ratkottiin? Entä olisiko niiden suhteen voinut toimia toisin? On myös hyvä palautella mieleen yhteisen työn tavoitteet sekä alussa solmitut sopimukset,

ja pohtia, kuinka niitä kuunneltiin ja seurattiin. Millainen taiteellisesta lopputuloksesta tuli ja mitkä asiat vaikuttivat siihen parantavasti tai heikentävästi? Missä onnistuttiin ja kuinka pari lähtisi nyt näillä eväillä ja kokemuksilla edistämään yhteistä ohjaustyötä jatkossa entistäkin toimivampaan suuntaan?

Kannustamme myös etsimään työryhmälle kivoja ja toimivia tapoja käydä purkukeskustelua. Purun yhtenä välineenä voidaan käyttää esimerkiksi tajunnanvirtatekniikkaa tai muulla tavalla havainnollistamista. Aina ei ole ammattilaisenkaan helpointa alkaa suoraan sanallistamaan kokemuksiaan kaikkien edessä, vaan sellaiseen saatetaan tarvita hetki aikaa, itselle otollinen tapa jäsentää omia ajatuksiaan ja esimerkiksi erilaisia apusanoja tai kysymyksiä. Sen jälkeen voi olla huomattavasti helpompaa käydä keskustelua toistensa äärellä. Työryhmän välisessä purkuhetkessä voi ja kannattaa myös ottaa selvää siitä, miltä ja kuinka organisoiduilta parin työtävät tuntuivat muiden mielestä.

Eryteisesti parin kahdenkeskisessä reflektioimis- ja purkuhetkessä kannattaa kokeilla rauhoittaa tilanne jossain kohti niin, että toinen hiljentyy täysin toisen antaman palautteen ajaksi ja kirjoittaa tällöin samalla itselleen tärkeitä huomioita muistiin. Voidaan muistuttaa yhteisesti, että kyseisessä hetkessä ei ole tarkoitus puolustella, vaan ymmärretään, että tarkoitus on puhua ainoastaan työstä ja työn tekemisestä, eikä henkilökohtaisesti kummastakaan ihmisinä. Tällä tavalla toisen kuunteleminen auttaa paremmin oikeasti *kuulemaan*, ja sillä tarjoaa myös itselleen tilan tutkia rehellisemmin omaa tekijyyttään. Keskustelun tukena voidaan käyttää esimerkiksi työpäiväkirjan merkintöjä tai kirjoittaa vapaata tajunnanvirtaa, jolloin päästään todennäköisesti lähemmäksi autenttisia ja rehellisiä havaintoja.

Prosessin purkamisen luo siis paitsi päätöksen koko prosessille, se tarjoaa myös tärkeän väylän rakentaa yhteistyölle jatkuvuutta pidemmälläkin tähtäimellä. Uskomme, että mikäli on rojennut tutkia muun muassa työmuotoja, vastuualueita, vahvuuksia ja intohimoja sekä näiden kaiken toimivuutta yhdessä, on helpompi lähteä toimivan konseptin kanssa seuraavaan projektiin. Muistutamme säilyttämään myös hauskanpidon ja rentouden. Tällöin todennäköisesti luodaan keveämpää ja innostavampaa ilmapiiriä tuottaa ja jakaa.

5 LOPPUSANAT

”Ja mä sanoisin, et se on meille niin kun kehittävää ja tervehdyttävää kasvaa teatteritaiteilijoiks tämmösessä maastossa, jossa on jatkuvasti joku peilaamassa, et jos sä oot mulkku tai mitä ikinä, niin mä haluaisin uskoa, että se kasvattaa meistä inhimillisempiä tekijöitä.”

(Koiranen & Lehtonen 2022.)

Mielenkiintomme ohjaajaparina työskentelemistä kohtaan lähtivät omasta tyytymättömydestämme perinteiseen ohjaamisen malliin, ja tarpeestamme sisällyttää esityksen valmistamisen prosessiin enemmän dialogisuutta ja tukea. Tätä opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme monen muunkin taiteilijan kaipaavan näitä asioita ja pyrkivän kehittämään omaa työtapaansa heille itselleen mielekkäämmäksi ja kestävämmäksi.

Koemme saaneemme paljon arvokkaita näkökulmia ohjaaja- ja taiteilijaparina toimimiseen. Haluamme nostaa kaikesta käsittelemästämme mielestämme tärkeimmät asiat. Seuraavaksi siis meidän ohjaajaparina toimimisen top 3:

3. Hyvä ennakkosuunnittelu

Ennakkosuunnittelu auttaa työskentelyn pitämisen selkeänä ja päämäärän tavoittelun kirkkaana. Harjoitukset voidaan käyttää tarkoituksenmukaisesti, eikä energiaa mene yhtä paljon niiden suunnittelutyöhön liittyvään pallottelemiseen ja arpomiseen. Myös harjoitukset selkeytyvät, kun molemmat kaksi ohjaajaa tietävät kumpi tekee, mitä tekee ja milloin tekee. Ohjaajilla ja työryhmällä on kaikilla turvallisempi olo tehdä työnsä, kun ennakkosuunnittelun ansiosta kommunikaatio toimii ja asioita saadaan edistettyä.

2. Puhuminen

Koemme ääneen refleктоimisen, avoimen ja rehellisen keskustelemisen merkittävästi auttavan ymmärtämään ja hahmottamaan työtä ja prosessia. Myös haastatteluissa puhuminen nostettiin useaan otteeseen tärkeäksi osaksi yhteistyötä, joten se on paikkansa listan toiseksi tärkeimpänä asiana ansainnut. Puhuminen liittyy oikeastaan kaikkeen ohjaajaparina toimimisessa. Prosessin alusta loppuun on yksinkertaisesti puhuttava. Mainittakoon, että puhumisen rinnalla yhtä tärkeää on kuunteleminen. Läpi prosessin ohjaajapari siis puhuu ja kuuntelee vuorotellen ja välillä samaan aikaan. Yhdessä taiteesta ja työskentelemisestä keskustelemalla on mahdollista rikastuttaa näytelmän maailmaa ja saada kaikki hyöty irti kahdesta ajattelevasta mielestä.

1. Luottamus

Selvisi, että oikeastaan kaikki ohjaajaparina ohjaamisessa lähtee luottamuksesta. Taide ei vaadi toteutuakseen autoritääristä ohjaajaa, alituista epävarmuutta tai loputtomaksi venyviä työpäiviä. Luotettavan kollegan ja ystävän kanssa ohjaamisen muodon voi muokata juuri itselleen hedelmälliseksi. Luottamus avaa oven rehellisyydelle ja taiteellisesta lopputuloksesta tinkimättömälle teatterin tekemiselle. Kaikki taiteilijaparit, joihin pääsimme tätä opinnäytetyötä tehdessämme tutustumaan, ovat tunteneet toisensa jo kauan ennen yhteisen taiteellisen työn aloittamista. Se kertoo mielestämme jotain luottamuksen ja yhteyden tasosta, joka on hyvä olla ohjaajapariksi ryhdyttäessä. Meikin voimme hyvillä mielin samaistua tähän joukkoon.

Tämän opinnäytetyön kirjoittamisen jälkeen ohjaajaparina ohjaaminen merkitsee meille vapaampaa, kestävämpää ja itsemäärittelevämpää otetta teatteriesityksen valmistamiseen. Ohjaajapari on meille lempeyttä ja keskustellevuutta, mutta myös haastamista, intohimoa ja jatkuvaa oppimista.

Tämän työn myötä valmistumisen jälkeen lähdemme taskut täynnä neuvoja, työkaluja ja keskeneräisiä ajatuksia kohti ensimmäistä yhteistä ohjaustamme. Siitä työ ja oppiminen vasta alkaakin, mutta otamme innolla ensi askeleen meidän oman työtapamme kehittämistä kohti. Haluamme keskittyä meille toimivamman, inspiroivamman ja terveemmän teatterin tekemisen tutkimiseen ja ruokkimaan meidän jaettua mieltämme.

“Kaksin oleminen vahvistaa; se heikentää haavoittuvaisuutta. Kaksin läheisyydessä on aina toinen. Mutta tasapainon etsiminen ja löytäminen taiteilijaparina on vaativaa ja monelle elämänpitäinen hanke. “

(Hirvi-Ijäs 2022, 8.)

Lähteet

Hirvi-Ijäs, M. 2022. Taidetta kaksin. Dialoginen luominen suomalaisessa nykyaikaisessa taiteessa. Helsinki: Parvus.

Karjalainen, A.; Kokkonen, T. & Loppi, K. 2002. for free – selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä. Viitattu 10.3.2023. https://suomenteatterit.fi/wp-content/uploads/2013/06/Kokkonen_For_free_2002.pdf

Koiranen S. & Lehtonen V. 2022. Haastattelu. Turkulaisia teatteritaiteilijoita haastatteli 30.11.2022 Elsa Kääriä & Melina Tolppala.

Ohjaaja 2017. Ammattitieto. Työmarkkinatori.fi-sivusto. Viitattu 11.3.2023. <https://tyomarkkinatori.fi/ammattit/ohjaaja>

Oinaala, A. & Ruokolainen, V. 2013. Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Cuporen verkkojulkaisuja 20. Viitattu 11.3.202 <https://www.cupore.fi/images/tiedostot/vapaankentanjaljilla.pdf>

TINFO 2021. Esittävän taiteen tilastot. Viitattu 2.2.2023. https://www.tinfo.fi/documents/ett_2021_web.pdf

Ohjaajaparin haastattelukysymykset

Haastattelu 30.11.2022, ohjaajaparina toimivat teatteritaiteilijat Sara Koiranen ja Vilja Lehtonen.

Kuka olet? Kerro työhistoriasi lyhyesti. Mikä olisi hyvä ammattinimike sinulle?

Mitä olette ohjanneet yhdessä? Kertokaa niistä tarkemmin.

Millaisia haasteita ohjaajaparina työskentelemisessä mielestänne on? Ja kuinka niistä päästään eteenpäin?

Entä millaisia mahdollisuuksia näette ohjaajaparina työskentelemisessä?

Mitä olisi tärkeää ottaa huomioon ohjaajaparina työskenneltäessä?

Kuinka olette jakaneet vastuita ja työtehtäviä?

Kuinka ohjasitte yhdessä ohjaajaparina?

Missä onnistuitte yhdessä? Entä mikä sen mahdollisti?